

УТВАРЭННЕ РЭЧЫ ПАСПАЛІТАЙ

1. Перадумовы аб'яднання Польшчы і Вялікага Княства Літоўскага.

У сярэдзіне XVI ст. Польшча і Вялікае Княства Літоўскае ўтварылі новую краіну — *Рэч Паспалітую*, якая праіснавала да канца XVIII ст. У перакладзе з польскай мовы «Рэч Паспалітая» азначае «агульная справа», «агульная дзяржава».

Збліжэнне дзвюх краін пачалося з канца XIV ст., калі ў выніку Крэўскай уніі 1385 г. вялікі князь літоўскі Ягайла стаў каралём Польшчы. Склалася становішча, калі адзін манарх кіраваў і Княствам, і Польшчай. Персанальную унію ажыццяўлялі прадстаўнікі дынастыі *Ягелонаў*: Казімір Ягелончык, Аляксандр Казіміравіч, Жыгімонт I Стары, Жыгімонт II Аўгуст. Да таго ж неаднаразова заключаліся новыя уніі, напрыклад Віленска-Радамская ў 1401 г., Гарадзельская ў 1413 г. Яны пацвярджалі ўмовы дынастычнага саюзу і садзейнічалі збліжэнню дзвюх краін.

У міжнародных справах краіны імкнуліся праводзіць агульную палітыку, дапамагаць адна адной. Самым паказальным прыкладам сумесных дзеянняў стала Вялікая вайна 1409—1411 гг., якую ВКЛ і Польшча вялі супраць Тэўтонскага ордэна. Найбольш вядомай падзеяй вайны была бітва пад Грунвальдам.

Рэч Паспалітая ў другой палове XVI ст.

*Люблінская унія. Мастак
Я. Матэйка. 1869 г.*

2. Прычыны ўтварэння Рэчы Паспалітай.

Галоўнай прычынай Люблінскай уніі стала цяжкае знешнепалітычнае становішча Вялікага Княства Літоўскага ў Лівонскай вайне. Польскае каралеўства пагаджалася аказаць ваенную дапамогу толькі пры ўмове падпісання дзяржаўнай уніі.

Ідэю аб'яднання з Польшчай падтрымала шматлікая шляхта ВКЛ. Яна імкнулася мець роўныя палітычныя правы з магнатамі, прымаць актыўны ўдзел у кіраванні краінай. У адрозненне ад Польскага каралеўства, дзе шляхта мела **шляхецкія вольнасці**, палітыку Вялікага Княства Літоўскага вызначалі прадстаўнікі магнацкіх родаў. Напрыклад, у 1530-я гг. краінай кіравалі тры асобы: віленскі ваявода Альбрэхт Гаштольд, віленскі кашталян Юрый Радзівіл, жамойцкі староста Ян Радзівіл. Магнаты кантралявалі дзейнасць паноў-рады ВКЛ, вальных соймаў і нават уплівалі на пастановы павятовых шляхецкіх соймаў.

■ Гістарычная даведка

Шляхецкія вольнасці прадугледжвалі роўнасць шляхты перад законам, права выбіраць манарха, права шляхты на адкрыты пратэст, права выбіраць дэпутатаў на сойм, недатыкальнасць асобы шляхціца і яго маёнтка.

2. Прычыны ўтварэння Рэчы Паспалітай.

Прыклад Польшчы настройваў шляхту Вялікага Княства Літоўскага дабівацца аднолькавых правоў з польскай шляхтай праз заключэнне уніі паміж дзвюма краінамі. Падобным чынам яна ўраўноўвалася ў правах і з магнатамі. Таму шляхта, якая сабралася пад Віцебскам у 1562г. на палявы сойм, запатрабавала ад караля і вялікага князя Жыгімонта II Аўгуста «ўчыніць супольны сойм з палякамі, каб разам караля выбіраць, мець агульную абарону, супольна соймаваць і права аднолькавае ўжываць».

■ Гістарычная асоба

ЖЫГІМОНТ II АЎГУСТ (1520—1572) — вялікі князь літоўскі і кароль польскі. Быў абраны на трон пры жыцці бацькі Жыгімонта I у 1529 г. Меў тры шлюбы. Першая жонка Лізавета Габсбург памерла. Другой была Барбара Радзівіл, супраць якой выступілі маці князя Бона Сфорца і значная частка польскіх магнатаў. Трэці шлюб быў заключаны з Кацярынай Габсбург.

3. Люблінскі сойм.

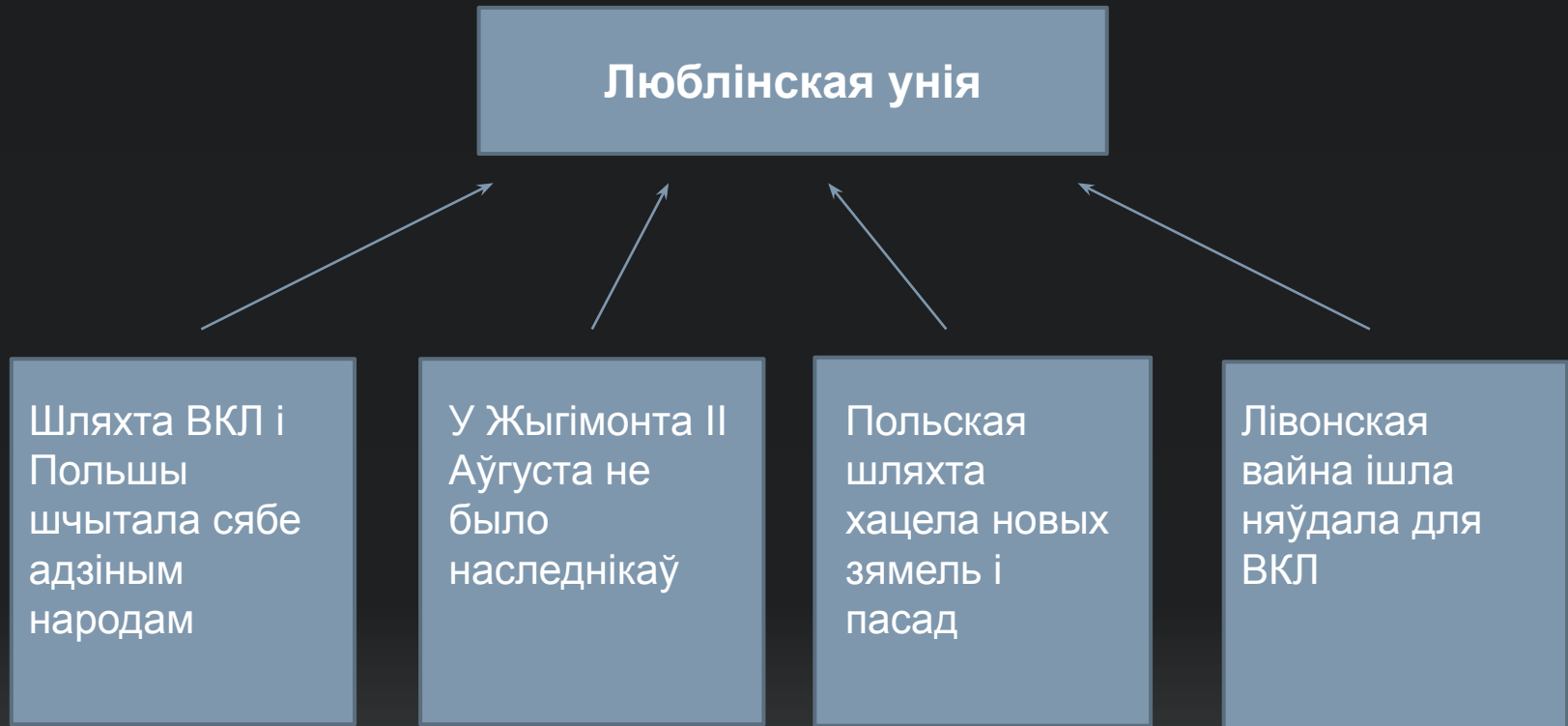
Агульны сойм сенатараў Польшчы і паслоў ВКЛ пачаў сваю работу 10 студзеня 1569 г. у Любліне. Спачатку дэлегацыі абедзвюх краін засядалі асобна. Адразу вызначыліся два супрацьлеглыя падыходы. Першы з іх прадугледжваў **інкарпарацыю** (уклучэнне, далучэнне) ВКЛ у склад Польшчы. Яго рэалізацыі дабіваўся польскі бок. Другі падыход быў прапанаваны дэлегацыяй Княства на чале з канцлерам **Мікалаем Радзівілам Рудым**. Яна выступала за заключэнне ваеннага саюзу з Польшчай (*Каронай*), каб праводзіць супольную знешнюю палітыку

■ Гістарычная асоба

МІКАЛАЙ РАДЗІВІЛ РУДЫ (1512—1584)
належаў да біржанска-дубінкаўскай лініі роду Радзівілаў. Атрымаў хатнюю адукацыю. Вядомы як дзяржаўны і ваенны дзеяч. Яго сястра Барбара Радзівіл была другой жонкай вялікага князя Жыгімонта II Аўгуста. Вызнаваў кальвінізм і ўзначальваў пратэстантаў у Княстве.

«Прычыны заключэння Люблінскай уніі»

4. Умовы Люблінскай уніі.

Пад актам дзяржаўнай уніі паміж Польшчай і ВКЛ **1 ліпеня 1569 г.** прысягнулі прадстаўнікі абедзвюх краін.

Люблінская унія абвяшчала ўтварэнне Рэчы Паспалітай з агульным для ВКЛ і Польшчы манархам. Асобнае выбранне вялікага князя літоўскага забаранялася. Ствараўся адзіны сойм. Прычым збірацца ён мог толькі на тэрыторыі Польшчы. Абвяшчалася агульная знешняя палітыка. Манета ў абедзвюх краінах павінна была быць аднолькавай вагі, формы і пробы. Цяпер шляхта магла без перашкод атрымліваць уладанні як у Кароне, так і ў ВКЛ: «Дазваляецца набываць маёнткі і валодаць імі паляку ў Літве, а ліцвіну ў Польшчы». адстаўнікі абедзвюх краін.

Далейшае развіццё адносін паміж Каронай і ВКЛ сведчыла аб пэўным адыходзе ад умоў Люблінскага акта. Вялікае Княства захавала за сабой сваю назву, дзяржаўны апарат кіравання, уласнае войска, заканадаўства, судовую сістэму, грашовую адзінку. Сойм прымаў законы, асобныя для Кароны і асобныя для ВКЛ. Большасць беларускіх гісторыкаў лічаць, што Рэч Паспалітая ўяўляла сабой **федэрацыю**.

«Умовы Люблінскай уніі»

Агульныя для Кароны і ВКЛ	Асобныя для Кароны і ВКЛ
Сойм, вярхоўная палітыка, манарх	Польшэ абавязкова прыходзілася ўступіць у Лівонскую вайну, у якой княства даўно удзельнічала

Дзякуй за ўвагу!